

დალი სილაბაძე

ბიზნესის მართვის დოქტორი, აკ. წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოც. პროფესორი

ბიზნესგარემოს გაუმჯობესების ღონისძიებები

ბიზნესის განვითარება ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორია. ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს ბიზნესის გარემო ფაქტორების მოქმედების ხარისხს და ბიზნესის განვითარების დონეს.

ბოლო წლებში საქართველოში მიმდინარე სოციალურ-ეკონომიკურმა ცვლილებებმა გარკვეული პოზიტიური გავლენა იქონია მეწარმეობის, ბიზნესის განვითარებაზე, მაგრამ ჩვენ ძირითადად გაგვაჩნია სამომხმარებლო დონისძიებებზე ორიენტირებული და არა მწარმოებლური ეკონომიკა, ამდენად შესაბამისი ფორმირება განიცადა ბიზნეს-გარემომ.

ბიზნესი – არის ახალი სამუშაო ადგილები, სოციალურ-ეკონომიკური სტაბილურობა, კეთილდღეობის განსახდევრული დონე, წარმოების მნიშვნელოვანი ზრდის ტენდენცია, რის გარეშეც რეალური პროგრესი და ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური ზრდა შეუძლებელია.

ფაქტია, რომ საქართველოში ბიზნეს-კლიმატი იცვლება, მაგრამ ეს პროცესი ძალიან ნელა მიმდინარეობს.

ჩვენი აზრით, ბიზნესის განვითარებისა და რეგულირების პროცესში მნიშვნელოვანია აქცენტის გადატანა რეგიონებზე, რადგანაც მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებისათვის უფრო მეტი გარემო პირობებია. რეგიონებში უნდა მოხდეს მცირე და საშუალო ბიზნესის პრიორიტეტების გამოვლენა, ადგილობრივი სანედლეული რესურსების გამოყენება, საოჯახო ბიზნესისათვის ხელშემწყობი პირობების შექმნა, ტურისტული ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობა, საკურორტო, სასტუმრო მეურნეობების განვითარება, რადგანაც არსებული ბიზნეს-გარემო განაპირობებს ეკონომიკის ზრდისა და კერძო სექტორის განვითარების ტემპებს.

საქართველოს ეკონომიკური გარემო ყოველწლიურად ფასდება სხვადასხვა საერთაშორისო და ადგილობრივი ორგანიზაციების მიერ. საერთაშორისო ორგანიზაციების შეფასებები ძირითადად ეფუძნება ანგარიშებს, ახალ კანონებსა და საკანონმდებლო ცვლილებების ანალიზს. ამ შეფასებების უკან არ დგას უშუალოდ მეწარმეების მოსაზრებები და კონკრეტული პრობლემები. ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობისა და ბიზნეს-გარემოს შესახებ მნიშვნელოვან ინფორმაციას თავად ბიზნესმენები ფლობენ, ისინი ყველაზე კარგად აფასებენ არსებულ ბიზნეს-გარემოს.

ომისათვის, რომ გაიზარდოს ქართველი ბიზნესმენების შესაძლებლობები, უნდა გამოვლინდეს არსებული პრობლემები.

ბიზნესის მარეგულირებელ კანონმდებლობაში შედის: ბიზნესის დაწყების ლიცენზიები და ნებართვები, საბაჟო და საგადასახადო ადმინისტრირება, ბიზნესის საგადასახადო კონტროლი, ადამიანური რესურსების დაქირავება.

ბიზნეს-გარემოს შესწავლისას აუცილებლად უნდა იქნეს გათვალისწინებული ლიცენზიები და ნებართვები, საბაჟო კანონმდებლობა, ბიზნესის დაფინანსება, კონკურენცია.

ახლა განვიხილოთ სამეწარმეო სექტორის ძირითადი ეკონომიკური მაჩვენებლები ეკონომიკის სახელმწიფო და არასახელმწიფო სექტორების მიხედვით. მოქმედ საწარმოთა 96% ეკონომიკის არასახელმწიფო სექტორში საქმიანობს, როგორცაა: ვაჭრობა, სასტუმროები და რესტორნები, ოპერაციები უძრავი ქონებით, განათლება, მოპოვებითი მრეწველობა და დამამუშავებელი მრეწველობა. ეკონომიკის ისეთი სფეროები, როგორცაა: ელექტროენერჯის, აირისა და წყლის წარმოება-განაწილება, ასევე ჯანდაცვა და სოციალური დახმარება ჯერ-ჯერობით ისევ სჭარბობს სახელმწიფო სექტორში.

საქართველოს ეკონომიკის განვითარების პროგნოზი 2013-2017 წლებზე

საწარმოთა ბრუნვის მაჩვენებლის 93%-ს არასახელმწიფო სექტორის საწარმოები აყალიბებენ, მოცემული მაჩვენებელი კიდევ უფრო მაღალია ისეთ სფეროებში, როგორცაა: ვაჭრობა, გადამამუშავებელი მრეწველობა, სასტუმროები და რესტორნები, ოპერაციები უძრავი ქონებით, განათლება. ბრუნვის მაჩვენებელი სახელმწიფო სექტორის საწარმოებში ისეთი სახის საქმიანობების მიხედვით, როგორცაა: სამთო მოპოვებითი მრეწველობა, ჯანდაცვა, სოციალური დახმარება ჯერ-ჯერობით სჭარბობს არასახელმწიფო სექტორის შესაბამის მაჩვენებელს.

არასახელმწიფო სექტორია დომინირებადი სამეწარმეო სფეროში პროდუქციის გამოშვების მხრივაც (89%) ძირითადი კაპიტალის 66% არასახელმწიფო სექტორის საწარმოებზე მოდის. იგი მაღალია ისეთ სფეროებში, როგორცაა: გადამამუშავებელი მრეწველობა, მშენებლობა, ვაჭრობა, სასტუმროები და რესტორნები, ოპერაციები უძრავი ქონებით. საპირისპირო სურათი დაფიქსირდა ჯანდაცვასა და სოციალურ დახმარებაში, ტრანსპორტსა და კავშირგაბმულობაში.

ეკონომიკის სახელმწიფო და არასახელმწიფო სექტორებს შორის თანაფარდობის მსგავსი სიტუაცია დაფიქსირდა დამატებული ღირებულებებისა და დასაქმების მაჩვენებლების ურთიერთშედარებისას.

შედარებისათვის ავიღოთ საქართველოს კონკრეტული რეგიონი – იმერეთი. რაც შეეხება აქ რეგისტრირებულ საწარმოებს, თუ 2007 წელს იყო 22652 ანუ 10,9%, 2011 წელს 48377-ია ანუ 13,0%. ასევე ბრუნვის მაჩვენებელი 2007წ. შეადგენდა 850,1 მლნ. ლარს, ხოლო 2011 წელს 1742,3. ბრუნვა (მლნ. ლარი), საწარმოთა ზომის მიხედვით 2011 წ. კი ასე გამოიყურება მთლიანად – 1742,3 – ანუ 100%, მსხვილ საწარმოებში 1206 ანუ 69,3%. საშუალო საწარმოებში 226,6 ანუ 13,0%, მცირეში 308,8 ანუ 17,7%.

ბრუნვის 98,1% არა სახელმწიფო საკუთრებაა. მსხვილ საწარმოთა ბრუნვა (მლნ. ლარი) საკუთრების ფორმების მიხედვით:

2011 წ. მლნ. ლარი მთლიანად 1206,9 – სახელმწიფო 28,3, არასახელმწიფო 1178,6.

საშუალო საწარმოთა – მთლიანად 226,6 – სახელმწიფო 4,1, არასახელმწიფო 222,4.

მცირე საწარმოთა მთლიანად – 308,8 – სახელმწიფო 1,0, არასახელმწიფო 307,9.

ასევე პროდუქციის გამოშვება მლნ. ლარი (სუბსიდიების ჩათვლით) 2007 წ. 512,7 – 2011 წელს 1089,8. მსხვილ საწარმოებში მთლიანად 1089,8 ანუ 5,7%, მსხვილ საწარმოებში 867,9 ანუ 5,6%, მცირე საწარმოებში 125,0 ანუ 7,3% (წყარო – საქართველოს სტატისტიკური წელიწადი 2011 საქსტატი).

მოტანილი მაჩვენებლების მიხედვით იმერეთის მხარეში ბიზნესი განვითარების ტენდენციით ხასიათდება, გაზრდილია როგორც საწარმოთა, ისე ბრუნვის რაოდენობა და გამოშვებული პროდუქციის რაოდენობა. მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ მეწარმეებს არ აქვთ პრობლემები.

თუ გამოკითხულ რესპონდენტთა უმრავლესობის აზრით (65%) ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში ბიზნეს-გარემო საქართველოში გაუმჯობესდა, ხოლო 35%-ის აზრით არ შეცვლილა.

ჩვენს მიერ იმერეთის მხარეში ჩატარებული კვლევის შედეგები ცხადყოფს, რომ ბიზნეს-სუბიექტების დამოკიდებულება არსებითი ბიზნეს-გარემოს მიმართ განსხვავებულია, გამოკითხულთა 35% მიიჩნევს, რომ ბიზნესის განვითარებისათვის ხელსაყრელი გარემოა, 38% მიიჩნევს, რომ მეტ-ნაკლებად ხელსაყრელი გარემოა, 27% უარყოფითად აფასებს არსებულ ბიზნეს-გარემოს.

ისიც უნდა აღვნიშნოთ, რომ მეწარმეთათვის მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს საკანონმდებლო ბაზის აღქმა და სწორად გაგება, ამასთან, ხშირი საკანონმდებლო ცვლილებები იწვევს ინფორმირებულობის საკმაოდ დაბალ დონეს. უნდა მოხდეს კანონების გამარტივება და სიცხადე, სადაც გათვალისწინებული იქნება ბიზნესმენების მოსაზრებები, რაც კანონს პრაქტიკაზე მორგებულს და მოქნილს გახდის.

საქართველოს ახალგაზრდა ეკონომისტთა ასოციაციის კვლევის ანალიზის შესაბამისად, „ბიზნეს-გარემოს გაუმჯობესება საქართველოში“ შესწავლილ საწარმოთა 63%-ის აზრით, ეკონომიკის სწრაფი განვითარებისათვის აუცილებელია დარგების ან/და მცირე საწარმოებისათვის შეღავათების დაწესება, ეს უკანასკნელი მრავალ ქვეყანაში აპრობირებული მეთოდია სტრატეგიული დარგების გასავითარე-

ზღად. კონკრეტული დარგებისათვის ან მცირე ზომის საწარმოებისათვის შედავათების დაწესებისას შეიძლება გამოვიყენოთ მდიდარი საერთაშორისო პრაქტიკა ქართული რეალობის გათვალისწინებით.

ქართული ბიზნესის განსავეითარებლად, მასმედიასაც შეუძლია გარკვეული როლს შესრულება, კერძოდ ბიზნეს-გარემოს გაუმჯობესების პროცესში. რესპოდენტთა 39% მიანია, რომ მედიამ მეწარმეებს უნდა მიაწოდოს მეტი ინფორმაცია ბიზნეს-საკანონმდებლო სიახლეების შესახებ. 31% კი ფიქრობს, რომ ბიზნესისათვის აქტუალური საკითხების გაშუქებით მედია ხელს შეუწყობს ბიზნეს-გარემოს განვითარებას. მეწარმეების 29% მედიის როლს სახელმწიფო ორგანოებსა და კერძო სექტორს შორის დიალოგის ხელშეწყობაში ხედავს.

რაც შეეხება ბიზნეს-გარემოს გამოკვლევაზე მომუშავე ექსპერტების აზრს, ისინი მიიჩნევენ, რომ ბიზნეს-გარემო წლიდან წლამდე უმჯობესდება. უკანასკნელი წლების განმავლობაში ამ სფეროში ბევრი პრობლემა დაგროვდა. სახელმწიფოს როლი დომინანტური ეკონომიკისა და ბიზნესის კეთებაში, რაც ერთ-ერთი უმთავრესი პრობლემაა. სახელმწიფო ცდილობს უცხოური კრედიტების აღებითა და მიღებული დახმარებებით წაახალისოს მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდა, რათა მიიღოს ნორმალურ ზრდის მაჩვენებელი, ამ ფორმით შიდა პროდუქტების ზრდა არ არის წარმატების და ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებელი. ასევე ძალიან მაღალია საბანკო კრედიტებზე საპროცენტო განაკვეთები, ხშირია ცვლილებები საგადასახადო კანონმდებლობაში. მიუხედავად იმისა, რომ საგადასახადო განაკვეთები არ არის მაღალი ბიზნესის განვითარებას ხელს უშლის როული ადმინისტრაციული პროცედურები. მცირე და საშუალო ბიზნესი ხელისუფლების პრიორიტეტებში არ ხვდება, მცირე ბიზნესის ფიქსირებული გადასახადები ფორმალურ მხარედ იქცა და ვერ შეიქმნა მისი სტიმულირების მყარი სამართლებრივი და ეკონომიკური გარანტიები. საკუთრების უფლების დაცვაც ბიზნესის განვითარების მნიშვნელოვანი შემაფერხებელი ფაქტორია. გლობალური კონკურენტუნარიანობის უკანასკნელ ინდექსში საქართველო 142 ქვეყანას შორის საკუთრების უფლების დაცვის კუთხით 120-ე ადგილზეა და ჩამორჩება მეზობელ ქვეყნებს. ქვეყანაში იგნორირებულია თავისუფალი ვაჭრობა და კონკურენცია, ბაზარზე არსებული მონოპოლიები და ოლიგოპოლიები – ქართულ ბიზნეს-გარემოს მნიშვნელოვნად აზარალებს. მათი საქმიანობის შეზღუდვა პირველ რიგში პოლიტიკური გადაწყვეტილების საგანია.

ექსპერტები მიიჩნევენ, რომ არსებული კანონმდებლობითა და გარკვეული პროცედურებით თავისუფლად შეიძლება სიტუაცია ჩარჩოებში ისე მოექცეს, რომ კომპანიები მნიშვნელოვნად არ შეიზღუდონ. ჩვენი აზრით, ასევე უნდა მოგვარდეს კონკურენციის საკითხებიც, საქართველოში უნდა მოხდეს კონკურენციის დაცვა და განვითარება.

დაბოლოს, გვინდა ვირწმუნოთ, რომ ახალი მთავრობა, რომელიც საუბრობს ბიზნეს-გარემოს შექმნაზე და ბიზნესმენების ხელშეწყობაზე, პრაქტიკულად განახორციელებს საკუთარ გეგმებს და განსაკუთრებით შეუწყობენ ხელს მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებას, რათა მოხდეს საქართველოს მოსახლეობის ძირითადი ნაწილის დასაქმება.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. შუბლაძე გ., მ. ნანიტაშვილი – ბიზნესის საფუძვლები, თბ. 2011 წ.
2. საქართველოს ახალგაზრდა ეკონომისტთა ასოციაცია, პროექტი „ბიზნეს-გარემოს გაუმჯობესება საქართველოში“.
3. საქართველოს სტატისტიკური წელიწადეული 2011.